

Politeja

Nr 5(80), 2022, s. 177-195

<https://doi.org/10.12797/Politeja.19.2022.80.09>

Licencja: CC BY-NC-ND 4.0

Tomasz WIECIECH

Uniwersytet Jagielloński

tomasz.wieciech@uj.edu.pl

DYSFUNKCYJNE PRZYWÓDZTWO JEREMY'EGO CORBYNA

ABSTRACT **Jeremy Corbyn's Dysfunctional Leadership**

Jeremy Corbyn's tenure at the helm of the Labour Party was exceptional for number of reasons. He was the first Labour leader elected directly by party members and supporters. Leftwing rebel, Corbyn had not spent a single day in frontbenches during his more than three decades long parliamentary career, until he took the top spot. Elected against the wishes of party establishment, he found himself in constant opposition with the parliamentary party. This unresolvable conflict both defined and doomed his leadership. This article looks at Jeremy Corbyn's tenure as a leader of the Labour Party as an example of a dysfunctional leadership. It tries to explain how and why it became leadership that was both ineffective and detrimental to the party.

Keywords: United Kingdom, Labour Party, Jeremy Corbyn, political leadership

Słowa kluczowe: Wielka Brytania, Partia Pracy, Jeremy Corbyn, polityczne przywództwo

I

W 2015 roku brytyjska Partia Pracy (*Labour Party*) dokonała najbardziej niespodziewanego wyboru lidera w swojej przeszło stuletniej historii. Z rywalizacji o partyjne przywództwo wyszedł zwycięsko lewicowy radykał Jeremy Corbyn, który jakkolwiek był nieprzerwanie członkiem Izby Gmin od 1983 roku, przez cały ten czas pozostawał szeregowym deputowanym. Nigdy, zarówno wówczas, gdy Partia Pracy pozostawała w opozycji, jak i wtedy, gdy tworzyła rząd, nie przesiadł się z tylnych do przednich ław. W ciągu przeszło trzech dekad kariery parlamentarnej nigdy nie był członkiem rządu ani gabinetu cieni. Był wzorcowym wręcz przykładem partyjnego autsajdera.

Wybór Jeremy'ego Corbyna na lidera ugrupowania rozpoczął najbardziej burzliwy okres w najnowszej historii Partii Pracy, znaczone intensywnym konfliktem wewnętrznym, który załagodziło – choć nie całkowicie uśmierzyło – dopiero jego ustąpienie ze sprawowanej funkcji po przegranych przez labourzystów wyborach parlamentarnych w 2019 roku.

Przywództwo Jeremy'ego Corbyna wymyka się schematycznym analizom przywództwa politycznego, poczynając od jego sukcesu w wewnątrzpartyjnych wyborach w 2015 roku, odniesionego wbrew kanonicznym w brytyjskiej nauce ustaleniom, wedle których o wyborze lidera partii przesądzają trzy przesłanki: ogólna akceptacja w szeregach ugrupowania (*acceptability*), potencjał do podjęcia skutecznej rywalizacji o zwycięstwo w wyborach parlamentarnych (*electability*) oraz posiadane kompetencje (*competence*)¹. Mimo wyraźnego zwycięstwa nad konkurentami Corbyn nigdy nie cieszył się dostatecznie szeroką akceptacją wewnątrz partii, szczególnie w jej frakcji parlamentarnej. Zważywszy na radykalizm jego poglądów, był od początku traktowany jako wyborcze obciążenie, nie tylko przez swoich oponentów w ugrupowaniu, ale i znaczną część sympatyków Partii Pracy. Dla wielu z nich niewyobrażalne było powierzenie mu funkcji szefa rządu, co znajdowało odzwierciedlenie w sondażach opinii publicznej. Brak jakiegokolwiek doświadczenia na eksponowanych stanowiskach nie tylko w rządzie, ale nawet w partii, nie pozwalał również na wysoką ocenę jego kompetencji.

W brytyjskich partiach politycznych pozycja lidera jest silna, na co wpływają również uwarunkowania ustrojowe. W przypadku dwóch partii tworzących trzon systemu partyjnego, to jest Partii Konserwatywnej (*Conservative Party*) oraz Partii Pracy, lider jest równocześnie szefem rządu lub przewodzi oficjalnej Opozycji Jej Królewskiej Mości, kierując gabinetem cieni. W obu przypadkach obok funkcji partyjnej pełni również tę konstytucyjną. Tym, co wyróżnia brytyjską wersję parlamentaryzmu, nazywaną systemem westminsterskim, jest konstytucyjne umocowanie przywódcy największej partii opozycyjnej, czego nie spotyka się w innych odmianach parlamentarnego systemu rządów. Nadaje to funkcji lidera partii szczególne znaczenie, choć oczywiście dotyczy to tylko dwóch największych ugrupowań.

¹ Zob. L.P. Stark, *Choosing a Leader: Party Leadership Contests in Britain from Macmillan to Blair*, London 1996.

Pozycja lidera Partii Pracy jest nieco słabsza w porównaniu z jego konserwatywnym odpowiednikiem. Tradycyjnie labourzystowskie liderzy byli w większym stopniu uzależnieni od organizacji partyjnej, a kierownictwo Partii Pracy było znacznie bardziej kolegialne niż w Partii Konserwatywnej. Do podstawowych atrybutów lidera *Labour Party* należy kierowanie frakcją parlamentarną partii oraz pracami rządu, względnie gabinetu cieni. Lider partii ma też decydujący wpływ na skład rządu oraz jego opozycyjnego odpowiednika, chociaż nie kształtuje go jednoosobowo. Nie ma natomiast bezpośredniego wpływu na skład oraz prace Krajowego Komitetu Wykonawczego (*National Executive Committee*), który jest organem zarządzającym partią, odpowiedzialnym za nadzór nad jej funkcjonowaniem. Lider jest jednym z członków Komitetu, ale nie kieruje jego pracami.

Ze względu na wspomniane szczególne uwarunkowania ustrojowe sprawne funkcjonowanie brytyjskich partii politycznych jest determinowane w ogromnej mierze charakterem relacji pomiędzy liderem partii a jej parlamentarnym zapleczem. Pod tym właśnie względem przywództwo Jeremiego Corbyna okazało się dysfunkcjonalne. Dysfunkcjonalność przywództwa rozumiemy zatem jako nieprawidłowość w strukturze kierowniczej partii polegającą na wewnętrznym rozłamie pomiędzy liderem partii a jej frakcją parlamentarną. Ów rozłam skutkuje konfliktem wewnętrznym, który utrudnia lub uniemożliwia sprawne funkcjonowanie organizacji partyjnej.

Przedmiotem naszego zainteresowania będzie wskazana nieprawidłowość w strukturze kierowniczej Partii Pracy. Pojawiła się ona po wyborze Jeremiego Corbyna na stanowisko lidera. Postaramy się wyjaśnić przyczyny tak rozumianej dysfunkcjonalności przywództwa oraz przedstawić jej przejawy i próby wyeliminowania. W omawianym przypadku Partii Pracy szanse usunięcia owej dysfunkcjonalności upatrywano w pozbawieniu Corbyna funkcji lidera. Dlatego wiele uwagi poświęcimy wydarzeniom z tym związanym. Spróbujemy też wskazać, jak szkodliwe jest tak rozumiane wadliwe przywództwo dla partii politycznej oraz że w brytyjskim systemie partyjnym do usunięcia dysfunkcjonalności może doprowadzić jedynie przesilenie będące następstwem klęski wyborczej. W kręgu rozważań nie pojawią się wszystkie aspekty przywództwa Corbyna oraz jego działalności jako lidera Partii Pracy. Nie omówimy też wydarzeń politycznych ostatnich lat w Zjednoczonym Królestwie z perspektywy *Labour Party*.

II

Jakkolwiek niespodziewany, rezultat wyborów lidera Partii Pracy w 2015 roku nie był przypadkowy. Nie można go tłumaczyć szczęśliwym lub nieszczęśliwym zbiegiem okoliczności. Złożyły się na niego trzy przyczyny. Pierwszą była zmiana sposobu wyboru lidera partii. Drugą – taktyczne błędy partyjnego establishmentu, który nie docenił znaczenia wprowadzonych zmian i nie zareagował na nie w odpowiedni sposób. Trzecią – wyraźny rozdźwięk pomiędzy aparatem partyjnym a szeregowymi członkami i sympatykami Partii Pracy, który ujawnił się w dramatyczny sposób wraz z tym, jak ci ostatni uzyskali decydujący wpływ na wybór partyjnego lidera.

Przed 2015 rokiem wyboru lidera Partii Pracy dokonywało kolegium elektorskie, składające się z trzech podmiotów. Pierwszy tworzyli labourzystowscy deputowani do Izby Gmin i posłowie do Parlamentu Europejskiego (*Parliamentary Labour Party*). Drugi – szeregowi członkowie partii należący do lokalnych organizacji (*Constituency Labour Party*). Trzeci – członkowie afiliowanych przy Partii Pracy związków zawodowych i innych organizacji. Udział każdego z tych trzech podmiotów w kolegium elektorskim był taki sam i wynosił 33,3%. Od 1993 roku głosy w ramach każdej z tych grup musiały być liczone indywidualnie. Ze względu na znaczną różnicę w liczebności poszczególnych grup system ten w oczywisty sposób uprzywilejowywał parlamentarzystów. Głos każdego z nich ważył bowiem znacznie więcej aniżeli głos pojedynczych członków dwóch pozostałych grup, szczególnie tych należących do lokalnych organizacji partyjnych. System ten pozwalał również zachować znaczący wpływ na wybór lidera związkom zawodowym powiązanym z Partią Pracy, które pod względem liczebności uprawnionych do głosowania zdecydowanie dominowały nad innymi afiliowanymi organizacjami. Przy zdyscyplinowanym głosowaniu członków związków – o co rzecz jasna łatwiej w związkach aniżeli w lokalnych organizacjach partyjnych – system dawał szansę na przechylenie szali korzyści na rzecz popieranego przez nich kandydata. Tak właśnie stało się w 2010 roku, kiedy Ed Miliband został wybrany na lidera Partii Pracy przede wszystkim dzięki poparciu związkowców. W tej grupie wygrał on ostatecznie stosunkiem głosów 59,8% do 41,2%, podczas gdy w dwóch pozostałych uzyskał w ostatniej turze głosowania odpowiednio 46,6% i 45,6%. W kolegium elektorskim dało mu to 51% głosów².

Zmiana sposobu wyboru lidera uchwalona przez Krajowy Komitet Wykonawczy w 2014 roku polegała na zastąpieniu kolegium elektorskiego przez system bezpośrednich wyborów lidera przez członków partii oraz jej sympatyków. W ten sposób partyjna egzekutywa zadecydowała o wdrożeniu rekomendacji zawartych w raporcie przygotowanym na zlecenie kierownictwa partii przez Lorda Collinsa. W zakresie wyboru lidera zalecał on ustanowienie trzech kategorii wyborców uprawnionych do udziału w głosowaniu. Poza członkami partii prawo to mieli uzyskać – po spełnieniu pewnych warunków – także jej sympatycy należący do afiliowanych związków zawodowych i stowarzyszeń (*affiliated supporters*) oraz niezrzeszeni sympatycy (*registered supporters*)³. Ci ostatni nie musieli wykazać żadnego związku z partią, mogli wziąć udział w wyborach lidera po spełnieniu dwóch warunków – złożeniu podpisu pod deklaracją wsparcia wartości reprezentowanych przez *Labour Party* oraz uiszczeniu symbolicznej opłaty rejestracyjnej w wysokości trzech funtów. Członkowie związków zawodowych i stowarzyszeń afiliowanych przy Partii Pracy zostali zwolnieni z opłaty, ale aby uzyskać prawo głosowania, również musieli podpisać zobowiązanie do wspierania reprezentowanych przez partię wartości.

² Zob. H. Pemberton, M. Wickham-Jones, *Brothers All? The Operation of the Electoral College in the 2010 Labour Leadership Contest*, „Parliamentary Affairs” 2013, vol. 66, nr 4, s. 714-726.

³ R. Collins, *The Collins Review into Labour Party Reform*, s. 8, [online] https://b3cdn.net/labouruk/a84a677f479406989c_pom6b5w60.pdf, 5 II 2022.

Chociaż przesłanką reformy procedury wyboru lidera było dążenie do osłabienia wpływu związków zawodowych, likwidacja kolegium elektorskiego w największym stopniu zmniejszyła znaczenie parlamentarzystów. W starym systemie kilkuset deputowanych dysponowało w sumie jedną trzecią głosów, w nowym ich głosy rozplýwały się wśród setek tysięcy głosów pozostałych wyborców⁴.

Wyniki pierwszych bezpośrednich wyborów lidera Partii Pracy zakończyły się jednoznacznym rozstrzygnięciem. Jeremy Corbyn uzyskał blisko 59,5% głosów, zwyciężając wyraźnie w każdej z trzech grup wyborców. Poparło go 49,6% głosujących członków partii, 57,6% afiliowanych sympatyków i 83,8% sympatyków niezrzeszonych. Wśród tych ostatnich jego zwycięstwo było przytłaczające, ale nawet bez tych głosów rezultat wyborów byłby taki sam. Corbyn nie został wybrany dzięki głosom aktywistów spoza partii, którzy mieliby w ten sposób wspomóc dokonanie jej „wrogiego przejęcia” przez labourzystowską lewicę. Nawet gdyby niezrzeszeni sympatycy nie mogli głosować, jego przewaga w pozostałych dwóch grupach wyborców byłaby wystarczająca do odniesienia zwycięstwa⁵. Na korzyść Corbyna zadziałało również dopuszczenie do głosowania bez okresu karencji nowych członków partii. Wśród tych, którzy zasili jej szeregi po ogłoszeniu kandydatur w maju 2015 roku, Corbyn cieszył się największym poparciem⁶.

W nowym systemie wyboru lidera znaczące okazało się jednak nie tyle dopuszczenie do głosowania niezrzeszonych sympatyków partii, ile wyeliminowanie parlamentarzystów jako odrębnej grupy elektorów. W kolegium elektorskim kilkuset deputowanych mogło efektywnie przegłosować tysiące szeregowych członków i związkowców i w ten sposób znacząco wpłynąć na wynik wyborów. Gdyby nie zmiana sposobu wyboru lidera, znikome poparcie wśród parlamentarzystów eliminowałoby Jeremiego Corbyna z grona poważnych pretendentów do objęcia przywództwa w partii.

Stosowana w wyborach lidera metoda głosowania preferencyjnego również okazała się sprzyjać Corbynowi. W takim systemie głosujący mają możliwość uszeregowania kandydatów w kolejności od najbardziej do najmniej popieranego. Do wyboru konieczne jest uzyskanie ponad połowy oddanych głosów. Jeżeli po obliczeniu „pierwszych głosów” okaże się, że żadnemu z kandydatów się to nie udało, nie przeprowadza się kolejnych tur głosowania, ale rozdziela głosy zgodnie z określonymi przez wyborców preferencjami tak długo, aż jeden z kandydatów przekroczy 50%. System głosowania preferencyjnego okazał się pułapką dla rywala Corbyna. Mało kto wierzył, że może on wygrać „pierwszymi głosami”. Panowało za to powszechne przekonanie, że to nie on będzie kandydatem drugiego wyboru, co pozwoli jednemu z umiarkowanych rywali prześcignąć go na kolejnych etapach ustalania wyników głosowania. Był to jeden z powodów tego, że nie doszło do wyłonienia żadnego kandydata, który mógłby rzucić wyzwanie kandydatowi partyjnej lewicy już w warunkach tylko dwuosobowej rywalizacji.

⁴ T. Quinn, *The British Labour Party's Leadership Election of 2015*, „British Journal of Politics and International Relations” 2016, vol. 18, nr 4, s. 762.

⁵ Na ogólną liczbę 105 598 niezrzeszonych sympatyków, który wzięli udział w głosowaniu, na Jeremiego Corbyna oddało głos 88 449. Bez uwzględnienia tych głosów uzyskałby on łącznie 162 968 i wygrał, zdobywając nieco ponad 51% głosów.

⁶ T. Quinn, *The British Labour Party's...*, s. 768.

Podstawowym taktycznym błędem popełnionym przez partyjny establishment było dopuszczenie Jeremy'ego Corbyna do rywalizacji o fotel lidera. O ile wraz ze zmianą sposobu obsady tego stanowiska zmniejszyło się znaczenie parlamentarzystów na etapie samego głosowania, o tyle ich rola stała się znacząca w poprzedzającej głosowanie fazie zgłaszania kandydatów. Po zmianach od 2014 roku kandydata w wyborach lidera partii (gdy na tym stanowisku pojawiał się wakat) mogła zgłosić grupa 15% labourzystowskich członków Izby Gmin. Wcześniej, przed likwidacją kolegium elektorskiego, było to 12,5%.

Jeremy Corbyn został nominowany przez grupę 36 deputowanych – co stanowiło 15,5% ich ogólnej liczby – na kilka minut przed upływem terminu zgłaszania kandydatów. Co więcej, przynajmniej 14 z nich nie miało zamiaru na niego głosować. Użytkownicy mu oni swojego poparcia, mając na względzie poszerzenie spektrum kandydatów i umożliwienie tym samym szerszej debaty wewnątrzpartyjnej. Podobny gest na rzecz radykalnej lewicy został poczyniony przez labourzystowskich deputowanych w 2010 roku, kiedy umożliwili oni start w wyborach Diane Abbott. Wówczas jednak deputowani mieli dużo więcej do powiedzenia na etapie głosowania, co pozwalało na ewentualne późniejsze zablokowanie niepożądanego kandydata. Słaby wynik Abbott, która zdobyła tylko 7% głosów, utwierdzał ich w przekonaniu, że kandydat skrajnej lewicy nie ma szans na zwycięstwo. Spowodowało to, że w kolejnych wyborach partyjne centrum umożliwiło udział w wyborach innemu radykalnie lewicowemu kandydatowi. Tym razem jednak wybory odbywały się według innych reguł i po fazie selekcji kandydatów rola parlamentarzystów stała się znikoma. Niedoceniający tego przedstawiciele Partii Pracy w Parlamencie utorowali Jeremy'emu Corbynowi drogę do zwycięstwa⁷.

Zwycięstwo Corbyna unaocznilo, jak poważne w Partii Pracy są różnice pomiędzy partyjnym establishmentem a jej szeregowymi członkami i sympatykami. Neoliberalny zwrot dokonany pod hasłem *New Labour* na początku lat 90. ubiegłego wieku pozwolił Partii Pracy na odniesienie bezprecedensowych trzech zwycięstw wyborczych z rządu i utrzymanie się u władzy przez 13 kolejnych lat (1997-2010). Spektakularne sukcesy wyborcze skutecznie pacyfikowały wewnątrzpartyjną opozycję, która z tradycyjnie lewicowych pozycji niechętnie spoglądała na radykalny ideologiczny zwrot dokonany przez nową grupę liderów z Tonym Blairem na czele. O tym, na jak kruchych fundamentach zbudowana była owa radykalna modernizacja Partii Pracy, przekonało już zwycięstwo Eda Milibanda w wyborach lidera partii w 2010 roku. Nazywany „czerwonym Edem” (*Red Ed*), młodszy z dwójki rodzeństwa, pokonał swojego brata Davida, postrzeganego jako kontynuatora neoliberalnego zwrotu, po czym ogłosił „koniec ery *New Labour*”⁸.

⁷ Zob. T. Quinn, *From the Wembley Conference to the „McDonnell Amendment”: Labour’s Leadership Nomination Rules*, „Political Quarterly” 2018, vol. 89, nr 3, s. 478.

⁸ A. Barker, *Miliband Declares New Labour Dead*, „Financial Times” 2010, 26 IX, [online] <https://www.ft.com/content/e9c342ac-c954-11df-b3d6-00144feab49a>, 10 II 2022. Sprzeciw wobec kontynuacji linii neoliberalnej był istotnym czynnikiem determinującym poparcie dla rywala Davida Milibanda. *Znaczna część głosujących [w wyborach lidera], a szczególnie znaczna część liderów związkowych, którzy zachęcali związkowców do jednolitego głosowania, patrzyła na niego nie tyle podejrziwie,*

Jeremy Corbyn zwyciężył w rywalizacji o przywództwo w Partii Pracy, ponieważ w największym stopniu odpowiadał oczekiwaniom partyjnych aktywistów, którzy w zdecydowanej większości chcieli powrotu do tradycyjnych lewicowych postulatów programowych, porzuconych w dużej mierze w okresie neoliberalnej fascynacji z przełomu wieków. Problem polegał na tym, że partyjny establishment nie był gotowy na radykalnie lewicowy zwrot. Skuteczność przywództwa nowego lidera w znacznym stopniu uzależniona była od ułożenia odpowiednich stosunków z centralnym ośrodkiem politycznym partii, którym jest jej frakcja parlamentarna, a większość jej członków zdawała się uważać Corbyna za lidera tymczasowego. Opozycyjni wobec jego postaci deputowani objęli funkcje w gabinecie cieni, ale o ich stosunku do lidera świadczy to, że pierwsza próba pozbawienia go pełnionej funkcji została podjęta jeszcze przed upływem roku od jej objęcia.

III

Dogodnej okazji do pozbawienia Corbyna pełnionej funkcji dostarczyły wyniki referendum w sprawie dalszego członkostwa Zjednoczonego Królestwa w Unii Europejskiej, które odbyło się 23 czerwca 2016 roku. W reakcji na wyniki głosowania, w którym nieznaczna większość opowiedziała się za zakończeniem brytyjskiego udziału w projekcie integracji europejskiej, w ciągu tygodnia z laburzystowskiego gabinetu cieni ustąpiły dwie trzecie jego członków. Fala dymisji, która objęła również kilkudziesięciu młodszych ministrów, była początkiem buntu przeciwko liderowi, mającego na celu pozbawienie go funkcji.

Referendum w sprawie brexitu było znakomitym pretekstem do zaatakowania Corbyna. Jego co najmniej ambiwalentny stosunek do dalszego członkostwa Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej nie był tajemnicą. Labourzystowska lewica była niechętna przystąpieniu Wielkiej Brytanii do wspólnego rynku, a niechęć ta nie osłabiła wraz z ewolucją projektu europejskiego w kierunku silniejszej integracji politycznej. Sam Corbyn głosował przeciwko dalszemu członkostwu Wielkiej Brytanii we wspólnotach europejskich w referendum w 1975 roku, wypowiadał się krytycznie na temat traktatu z Maastricht i sprzeciwiał ratyfikacji traktatu lizbońskiego. Zdystansowany stosunek do dalszego członkostwa w Unii Europejskiej stawiał lidera Partii Pracy w opozycji do znakomitej większości jej wyborców, co dawało jego przeciwnikom nadzieję, że obarczenie go odpowiedzialnością za wynik referendum podważy zaufanie do jego przywództwa w szeregach partii i w efekcie uniemożliwi mu dalsze pełnienie funkcji lidera.

Przywódcą wewnątrzpartyjnej rewolty był Hilary Benn, pełniący w gabinecie cieni eksponowaną funkcję sekretarza ds. zagranicznych. W rozmowie telefonicznej z Corbynem miał on wyrazić dezaprobatę wobec jego przywództwa i wezwać go do rezygnacji ze stanowiska. Reakcją lidera na to żądanie było zdymisjonowanie Benny, co

co z nienawiścią [...] Przyznawali oni, że Blair był znakomity, gdy idzie o wygrywanie wyborów, ale jednocześnie poprowadził partię w kierunku, który uważali za haniebny ideologicznie, destrukcyjny organizacyjnie i w ostatecznym rozrachunku politycznie katastrofalny. T. Bale, *Five Year Mission. The Labour Party under Ed Miliband*, Oxford 2015, s. 16.

pociągnęło za sobą rezygnacje innych członków gabinetu cieni⁹. Celem otwartego buntu przeciwko liderowi było wywarcie na nim presji, która miałaby go skłonić do ustąpienia ze stanowiska. Gdyby to się nie udało, przeciwnicy Corbyna przygotowywali się do formalnego zakwestionowania jego przywództwa zgodnie z odpowiednimi wewnątrzpartyjnymi procedurami.

28 czerwca 2016 roku frakcja parlamentarna Partii Pracy uchwaliła wotum nieufności wobec lidera partii. Za wnioskiem opowiedziało się 172 deputowanych, przeciwko głosowało 40, oddano 4 głosy nieważne, 13 parlamentarzystów nie wzięło udziału w głosowaniu¹⁰. Wotum miało jedynie symboliczny charakter, a jego celem – po raz kolejny – było wywarcie presji na lidera partii i skłonienie go do rezygnacji z pełnionej funkcji. Frakcja parlamentarna Partii Pracy nie może odwołać lidera partii ze stanowiska ani w żaden inny sposób zmusić go do ustąpienia. W brytyjskich partiach politycznych frakcja parlamentarna odgrywa jednak zasadniczą rolę w funkcjonowaniu partii. Trwały antagonizm pomiędzy liderem partii a jej parlamentarną reprezentacją może grozić paraliżem partii, na przykład uniemożliwiając odpowiednie obsadzenie funkcji w gabinecie cieni.

Corbyn odrzucił wystosowane wobec niego żądanie ustąpienia ze stanowiska, zakwestionował wotum nieufności jako nieuprawnione działanie frakcji parlamentarnej, nieznające podstaw w wewnątrzpartyjnych regulacjach, i odwołując się do mandatu udzielonego mu przez członków i sympatyków Partii Pracy w przeprowadzonych rok wcześniej wyborach, wezwał członków partii, afiliowanych przy niej związków zawodowych oraz jej przedstawicieli w Parlamencie do połączenia sił pod jego przywództwem.

Tak jednoznaczne i otwarte wystąpienie parlamentarzystów przeciwko liderowi partii było bezprecedensowe, ale i bezskuteczne. Jedyną drogą do usunięcia Corbyna był wybór nowego lidera zgodnie ze statutem partii. Przewidywał on, że w przypadku, gdy stanowisko to pozostaje obsadzone, przeprowadza się wybór nowego lidera, jeśli kandydata na tę funkcję wysunie nie mniej niż 20% deputowanych Partii Pracy (łącznie członków Izby Gminy oraz posłów do Parlamentu Europejskiego). Taki wybór nie może być jednak przeprowadzony częściej niż jeden raz w roku. Zważywszy na skalę opozycji wobec Corbyna wśród labourzystowskich parlamentarzystów, zebranie odpowiedniego poparcia dla ewentualnego pretendenta nie było trudne.

Pomni doświadczeń sprzed roku, tym razem parlamentarzyści byli zdeterminowani wysunąć przeciwko Corbynowi jednego kandydata, który reprezentowałby całą wewnątrzpartyjną opozycję. Ostatecznie nominację uzyskał kojarzony z partyjną lewicą Owen Smith, zdobywając poparcie 162 spośród 231 labourzystowskich członków Izby Gmin oraz 10 z 20 posłów do Parlamentu Europejskiego.

Próba odwołania lidera partii tak szybko po objęciu przez niego funkcji nie miała precedensu w historii Partii Pracy. Wprawdzie w 1961 roku Hugh Gaitskell musiał

⁹ R. Mason, A. Asthana, *Labour Crisis: How the Coup against Jeremy Corbyn Gathered Pace*, „The Guardian” 2016, 26 VI, [online] <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/28/jeremy-corbyn-loses-labour-mps-confidence-vote>, 10 II 2022.

¹⁰ A. Asthana, R. Syal, J. Elgot, *Labour MPs Prepare for Leadership Contest after Corbyn Loses Confidence Vote*, „The Guardian” 2016, 28 VI, [online] <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/28/jeremy-corbyn-loses-labour-mps-confidence-vote>, 10 II 2022.

bronić swojego przywództwa po roku od ponownego wyboru na funkcję lidera, ale wówczas był nim już od sześciu lat, ponieważ objął ją po raz pierwszy w 1955 roku. Była to więc zupełnie inna sytuacja. Labourzyści byli tradycyjnie bardzo niechętni dokonywaniu zmiany przywództwa w taki wymuszony sposób. Częściowo wynikało to z przywiązania do idei solidarności i lojalności w ramach ruchu robotniczego¹¹. Wyjąwszy usuniętego z partii Jamesa Ramsaya Macdonalda, żaden lider Partii Pracy nie został pozbawiony tej funkcji, nawet jeżeli niektórzy z nich uniknęli odwołania tylko dlatego, że pod presją partii sami ustąpili ze stanowiska.

O determinacji przeciwników Corbyna świadczyła próba przeforsowania interpretacji postanowień statutu, która uniemożliwiłaby mu udział w wyborach lidera. Chodziło o art. II.2.B ii, który regulował wybór lidera wówczas, gdy stanowisko to pozostaje obsadzone. Jak wspomniano, wymaga on od pretendenta (*challenger*) do pełnienia tej funkcji uzyskania poparcia dla swojej kandydatury łącznie nie mniej niż jednej piątej labourzystowskich członków Izby Gmin oraz posłów do Parlamentu Europejskiego. Przeciwnicy Corbyna argumentowali, że przywołane postanowienie statutu oznacza, iż każdy kandydat na lidera musi zostać zgłoszony przez odpowiednią grupę deputowanych i dotyczy to również aktualnego lidera, którego przywództwo można było w świetle tej procedury zakwestionować. Przeforsowanie takiej wykładni oznaczałoby, że Corbyn nie mógłby bronić swojej pozycji w partii, ponieważ było oczywiste, że nie będzie w stanie zebrać wystarczającego poparcia wśród jej parlamentarzystów.

Krajowy Komitet Wykonawczy niewielką różnicą głosów (18 przeciwko 14) odrzucił jednak taką interpretację. Decyzja ta została podtrzymana przez Wysoki Sąd Anglii i Walii w sprawie wytoczonej przez jednego z członków Partii Pracy przeciwko Sekretarzowi Generalnemu partii i jej liderowi. W orzeczeniu sąd jednoznacznie stwierdził, że obowiązek uzyskania odpowiedniego poparcia spoczywa wyłącznie na pretendentzie do funkcji lidera, zaś aktualny lider, jako że nie może być uznany za pretendenta, w razie skutecznego zgłoszenia kandydatury na podstawie art. II.2.B ii uzyskuje prawo ubiegania się o ponowny wybór z urzędu, bez konieczności dopełnienia jakichkolwiek wymogów wstępnych¹².

Na tym samym posiedzeniu 12 lipca 2016 roku, na którym zdecydowano o dopuszczeniu Jeremy'ego Corbyna do wyborów bez konieczności uzyskania formalnej nominacji, Krajowy Komitet Wykonawczy wprowadził dwie zmiany dotyczące zakresu czynnego prawa wyborczego. Po pierwsze ustalono, że głosować będą tylko ci członkowie partii, którzy byli nimi od co najmniej sześciu miesięcy, a więc uzyskali członkostwo nie później niż 12 stycznia 2016 roku. Po drugie podniesiono wysokość opłaty, której uiszczenie uprawniało do głosowania zarejestrowanych sympatyków partii. Ustalono ją na 25 funtów, zamiast 3, jak w poprzednim roku. Obie te zmiany miały na celu osłabienie szans aktualnego lidera na ponowny wybór.

W głosowaniu nad wyborem nowego lidera Partii Pracy w 2016 roku oddano 506 438 głosów, o około jednej piątej więcej niż poprzedniego roku. Jeremy Corbyn

¹¹ A. Clark, *Political Parties in the UK*, Basingstoke 2012, s. 69.

¹² *Foster vs. McNicol and Corbyn* [2016], EWHC 1966 (QB), par. 50.

uzyskał 61,8% z nich, zwyciężając zdecydowanie wśród każdej z trzech grup wyborców. Za jego wyborem opowiedziało się 59% głosujących członków partii, 60% członków organizacji afiliowanych przy partii oraz 70% jej zarejestrowanych sympatyków¹³.

Pierwszy poważny kryzys przywództwa zakończył się więc umocnieniem mandatu nowego/starego lidera. Oznaczało to jednak równocześnie utrzymanie dysfunkcyjnego układu, w którym popularny w szeregach partyjnych lider miał naprzeciwko siebie wrogo nastawiony partyjny establishment, którego najważniejszym eksponentem była frakcja parlamentarna.

IV

Wynik wyborów lidera partii z 2016 roku nie pozostawiał złudzeń co do popularności Jeremy'ego Corbyna wśród szeregowych członków Partii Pracy i jej najbardziej zaangażowanych sympatyków. W takiej sytuacji próba pozbawienia go przywództwa poprzez odwołanie ze stanowiska była skazana na niepowodzenie. Trudno też było przypuszczać, aby wobec odnowionego i umocnionego mandatu pożądany skutek mogły przynieść jakiekolwiek naciski mające skłonić go do ustąpienia. Do zmiany lidera partii mogła doprowadzić jedynie porażka Partii Pracy w wyborach parlamentarnych. Ostatnim liderem *Labour Party*, który przetrwał na stanowisku po niezakończonych zwycięstwem wyborach parlamentarnych, był Neil Kinnock w 1987 roku. Każde kolejne przebrane przez partię wybory skutkowały rezygnacją lidera: tegoż Kinnocka w 1992 roku, a następnie Gordona Browna w 2010 roku i Eda Millibanda w 2015 roku. Uzasadnione było więc oczekiwanie, że i Jeremy Corbyn będzie zmuszony ponieść taką samą odpowiedzialność za wynik wyborów parlamentarnych. Tym bardziej że konsekwentnie niekorzystne dla niego sondaże opinii publicznej (był zdecydowanie gorzej oceniany jako kandydat na premiera od lidera Partii Konserwatywnej Theresy May, która w lipcu 2016 roku zastąpiła Davida Camerona na stanowisku szefa tworzonego przez konserwatystów rządu) dawały szansę na obarczenie go osobistą odpowiedzialnością za – nieuchronną, jak przewidywano – klęskę wyborczą.

W połowie 2016 roku wybory parlamentarne wydawały się jednak jeszcze odległą perspektywą. Od ostatnich upłynął wówczas dopiero rok, co oznaczało, że kolejne mogły zostać przeprowadzone nawet dopiero w maju 2020 roku. Ostatecznie doszło do nich znacznie wcześniej – 19 kwietnia 2017 roku – na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o kadencji Parlamentu z 2011 roku (*Fixed-term Parliaments Act*)¹⁴. Izba Gmin podjęła uchwałę o przeprowadzeniu przedterminowych wyborów parlamentarnych. Głosowała za nią 522 deputowanych, w tym niemal wszyscy posłowie Partii Pracy¹⁵.

¹³ *Labour Leadership: Corbyn Appeals for Unity After Re-Election*, „BBC News” 2016, 24 IX, [online] <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37461219>, 10 II 2022.

¹⁴ *Fixed-term Parliaments Act*, 2011, c. 14.

¹⁵ Za podjęciem uchwały zagłosowało 175 posłów Partii Pracy, przeciwko było dziewięciu. Early Parliamentary General Election, [online] <https://votes.parliament.uk/Votes/Commons/Division/264>, 5 II 2022.

Do przedterminowych wyborów Partia Pracy przystępowała w niezwykle trudnym położeniu. W połowie kwietnia sondaże opinii publicznej dawały konserwatystom średnio około 20 punktów procentowych przewagi. Poparcie dla labourzystów wahało się w granicach 25-26%. W żadnym z sondaży przeprowadzonych pomiędzy początkiem lutego a końcem kwietnia 2017 roku nie przekroczyło ono 30%¹⁶. Zapowiadało to historyczną klęskę tej formacji.

Wszystko wskazywało na to, że przedterminowe wybory parlamentarne zaplanowane na 8 czerwca 2017 roku zakończą krótki okres sprawowania funkcji lidera Partii Pracy przez Jeremy'ego Corbyna. Wybory, jakkolwiek zakończone zwycięstwem Partii Konserwatywnej, okazały się jednak również zaskakującym sukcesem jej przywódcy. Na labourzystowskich kandydatów zagłosowało ponad 12,8 mln wyborców – najwięcej od 1997 roku. Czterdziestoprocentowy udział Partii Pracy w ogólnej liczbie oddanych głosów był z kolei najwyższy od 2001 roku i tylko o 3,2 pp. niższy niż ten osiągnięty w historycznych dla partii wyborach z 1997 roku. Natura większościowego systemu wyborczego nie pozwoliła na odzwierciedlenie liczby głosów oddanych na Partię Pracy w liczbie miejsc zdobytych w Izbie Gmin. Niemniej jednak 262 obsadzone przez labourzystów mandaty – o 30 więcej niż dwa lata wcześniej – wystarczyły do uniemożliwienia zwycięskim konserwatystom utrzymania jednopartyjnej większości w Parlamencie.

Wybory parlamentarne z 2017 roku okazały się apogeum przywództwa Jeremy'ego Corbyna. Znakomity wynik Partii Pracy był w dużej mierze jego osobistą zasługą. Notowania Partii Pracy w trakcie kampanii wyborczej rosły niemal z tygodnia na tydzień. Przeprowadzone w tym zakresie badania wykazały, że najważniejszym czynnikiem odpowiedzialnym za przyrost poparcia dla labourzystów była pozytywna zmiana w postrzeganiu lidera partii. Innymi słowy, wyborcy, którzy pierwotnie nie deklarowali zamiaru głosowania na Partię Pracy, ale ostatecznie zagłosowali na jej kandydatów, uczynili tak głównie ze względu na to, że ich ocena lidera partii uległa zasadniczej zmianie¹⁷. Umiejętnie poprowadzona kampania wyborcza wytrąciła z rąk przeciwników Corbyna podstawowy zarzut kierowany pod jego adresem, mianowicie przekonanie, że jego radykalizm jest przeszkodą uniemożliwiającą odniesienie wyborczego zwycięstwa. Partia Pracy zdobyła niemal 40% głosów, prezentując w kampanii wyborczej najbardziej lewicowy manifest od lat 80. XX wieku, który zapowiadał podwyżki podatków dla najbogatszych, zniesienie opłat za studia, szeroki program inwestycji publicznych oraz nacjonalizację m.in. sektora energetycznego, poczty i kolei¹⁸.

¹⁶ Wszystkie dane za okres od maja 2015 do lipca 2018 roku za: [online] <https://www.bbc.com/news/election-2017-39869459>, 10 II 2022.

¹⁷ J. Mellon, G. Evans, E. Fieldhouse, J. Green, Ch. Prosser, *Brexit or Corbyn? Campaign and Inter-Election Vote Switching in the 2017 UK General Election*, „Parliamentary Affairs” 2018, vol. 71, nr 4, s. 730-731.

¹⁸ *For the Many, Not the Few. The Labour Party Manifesto 2017*, [online] <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/labour-manifesto-2017.pdf>, 10 II 2022. Zob. też: B. Jackson, *The Politics of the Labour Manifesto*, „Political Quarterly” 2017, vol. 88, nr 3, s. 343.

V

Relatywny sukces odniesiony w wyborach parlamentarnych umożliwił Corbynowi podjęcie próby ugruntowania przywództwa w partii. W ukształtowanej po wyborach frakcji parlamentarnej Partii Pracy układ sił pomiędzy zwolennikami lidera a jego przeciwnikami nie uległ jednak zasadniczej zmianie. Ogromna większość deputowanych pozostawała niechętna liderowi. Dysfunkcjonalna relacja pomiędzy liderem a frakcją parlamentarną została utrzymana. Do końca roku partyjnym stronnikiem Corbyna udało się jednak przejąć kontrolę nad Krajowym Komitetem Wykonawczym oraz Krajowym Komitetem Statutowym (*National Constitutional Committee*), najważniejszymi obok dorocznej partyjnej konferencji organami statutowymi partii. Było to ważne osiągnięcie, ponieważ w perspektywie kolejnych wyborów dawało nadzieję na wzmocnienie reprezentacji wspierającej lidera partyjnej lewicy w Parlamencie.

Na początku 2018 roku mogło się wydawać, że przywództwo Jeremy'ego Corbyna w Partii Pracy jest silniejsze niż kiedykolwiek. Jednak nawet kontrola jego zwolenników nad Krajowym Komitetem Wykonawczym dawała ograniczone szanse na przemodelowanie składu parlamentarnej reprezentacji Partii Pracy. Osiągnięcie takiego celu, możliwe i tak dopiero po kolejnych wyborach, a więc w perspektywie kilku lat, musiało bowiem wiązać się z pozbawieniem możliwości ponownego kandydowania (*deselection*) co najmniej kilkudziesięciu deputowanych. Taka bezprecedensowa czystka z pewnością doprowadziłaby do rozniesienia wewnętrznego konfliktu na niespotykaną wcześniej skalę, a być może nawet do podziału partii podobnego do tego z początku lat 80., kiedy to ostatecznie aż 28 posłów Partii Pracy odeszło z niej, a następnie współtworzyło nowe centrolewicowe ugrupowanie – Partię Socjaldemokratyczną (*Social Democratic Party*)¹⁹.

Bez względu na wiążące się z tym ryzyko przeprowadzenie na dużą skalę takiej operacji wymagało w pierwszej kolejności dokonania zmian w statucie partii. Obowiązujące w tym zakresie postanowienia faworyzowały bowiem aktualnych parlamentarzystów w procesie wyłaniania kandydatów w wyborach, chroniąc ich przed konkurencją ze strony ewentualnych nowych pretendentów. Przewidywały one, że sprawujący mandat deputowany Partii Pracy zostawał kandydatem w kolejnych wyborach pod warunkiem uzyskania we wstępnym głosowaniu (*trigger ballot*) poparcia większości lokalnych oddziałów partii oraz organizacji afiliowanych działających w jego okręgu wyborczym. Proces selekcji kandydata rozpoczynał się dopiero wówczas, gdy aktualny deputowany przegrał takie głosowanie, przy czym nawet w takim przypadku parlamentarzysta mógł nadal uzyskać nominację, ponieważ automatycznie był uwzględniany na krótkiej liście kandydatów, spośród których członkowie partii w okręgu wyborczym dokonywali ostatecznego wyboru²⁰. W praktyce oznaczało to,

¹⁹ Zob. I. Crewe, A. King, *The Birth, Life and Death of the Social Democratic Party*, Oxford 1997, s. 85 i n.

²⁰ *Labour Party Rule Book 2018*, Ch. 5 Cl. IV. p. 5, [online] <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2018/04/2018-RULE-BOOK.pdf>, 22 V 2022.

że tylko w wyjątkowych okolicznościach, jeśli deputowany szczególnie zaniedbał relacje z aktywistami partyjnymi w swoim okręgu, mógł utracić prawo ponownego kandydowania w wyborach²¹.

W 2018 roku statut partii zmieniono w taki sposób, że aby uzyskać prawo ponownego kandydowania, parlamentarzysta musiał zdobyć we wstępnym głosowaniu poparcie dwóch trzecich lokalnych oddziałów partii oraz takiej samej większości oddziałów organizacji stowarzyszonych przy Partii Pracy działających w jego okręgu wyborczym. Podobnie jak wcześniej, porażka aktualnego deputowanego w takim głosowaniu uruchamiała proces wyboru kandydata labourzystów w tym okręgu, w ramach którego dotychczasowy parlamentarzysta trafiał na krótką listę kandydatów, spośród których członkowie partii w okręgu dokonywać mieli ostatecznego wyboru²². Po 2015 roku partyjna lewica konsekwentnie postulowała zmianę sposobu selekcji kandydatów, mającą na celu osłabienie pozycji aktualnych deputowanych. Korekta obowiązujących w tym względzie zasad dokonana w 2018 roku wskazywała na wzrost znaczenia lokalnych organizacji partyjnych zrzeszających szeregowych członków w stosunku do partyjnego establishmentu²³.

Nowe zasady selekcji kandydatów nie odegrały jednak żadnej roli w ukształtowaniu składu frakcji parlamentarnej Partii Pracy w kolejnej kadencji Parlamentu. Stało się tak przede wszystkim dlatego, że już w 2019 roku doszło do przedterminowych wyborów. W większości okręgów procedura selekcji kandydatów nie została zakończona przed ogłoszeniem daty nowych wyborów. W takiej sytuacji zgodnie ze statutem Partii Pracy dotychczasowi deputowani uzyskali prawo ponownego kandydowania w wyborach. W rezultacie w procesie selekcji tylko sześciu labourzystowskich parlamentarzystów przegrało wstępne głosowanie, przy czym dwoje z nich uzyskało nominację głosami wszystkich członków partii w swoim okręgu wyborczym. Przerwanie procedury selekcji oznaczało, że żaden z deputowanych nie został skutecznie pozbawiony prawa ponownego ubiegania się o wybór. To z kolei przesądziło o tym, że dysfunkcyjna relacja pomiędzy liderem partii a jej parlamentarnym zapleczem zostanie po wyborach utrzymana²⁴.

²¹ Taki system, jak pisze znawca tej problematyki T. Quinn, *wzmacnia bezpieczeństwo aktualnych deputowanych. Lokalni przeciwnicy parlamentarzysty muszą zmobilizować się przeciwko niemu tylko po to, aby doprowadzić do etapu selekcji kandydata. Takie zachowanie jest postrzegane jako niezwykle wrogie w stosunku do deputowanego. Samo w sobie, zniechęca to potencjalnych zwolenników takiego pretendenta, jeżeli priorytetem jest dla nich wewnątrzpartyjna zgoda*. T. Quinn, *Labour Deselection and Reselection Rules Explained*, „The Conversation” 2018, 12 IX, [online] <https://theconversation.com/labour-deselection-and-reselection-rules-explained-102938>, 22 V 2022.

²² *Labour Party Rule Book 2019*, Ch. 5 Cl. IV. p. 5, [online] <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2019/04/Rule-Book-2019.pdf>, 22 V 2022.

²³ Zob. A.O. Dolinsky, *What Determines Parties' Choice of Incumbent-Renomination Methods? The Case of the UK Labour Party, 1979-2019*, „Representation. Journal of Representative Democracy” 2021, vol. 57, nr 4, s. 11-12.

²⁴ Zob. B. Westerman, *The Inner Workings of British Political Parties. The Interaction of Organizational Structures and Their Impact on Political Behaviours*, s. 25, [online] <https://consoc.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/Westerman-The-Inner-Workings-of-British-Political-Parties.pdf>, 22 V 2022.

Sukcesy wspieranej przez kierownictwo partyjnej lewicy w procesie selekcji kandydatów w okręgach, w których dotychczasowi deputowani Partii Pracy rezygnowali z kandydowania, oraz w tych, które nie posiadały labourzystowskiego przedstawiciela w Parlamencie, były niewystarczające, aby dawać nadzieję na istotną przebudowę frakcji parlamentarnej, nawet w razie bardzo dobrego wyniku wyborczego²⁵.

Skala klęski wyborczej poniesionej przez Partię Pracy w wyborach parlamentarnych w 2019 roku była zaskakująca. Uzyskała ona w nich 32,1% głosów (7,9% mniej niż w 2017 roku), tracąc ponad 2,6 mln głosów i 60 mandatów w porównaniu z poprzednimi wyborami. Reprezentacja parlamentarna Partii Pracy została zredukowana do 202 deputowanych. Tym samym liczba labourzystów w Izbie Gmin stała się najniższa od 1935 roku²⁶.

Wyborcza klęska z 2019 roku zwińczyła proces dezintegracji przywództwa Jeremy'ego Corbyna, który rozpoczął się właściwie tuż po zakończonych jego niespodziewanym sukcesem poprzednich wyborach. Żaden lider partii nie mógłby przetrwać wyborczej porażki takich rozmiarów. Tym bardziej taki, którego przywództwo było od początku kwestionowane. Ponadto Corbyn zmuszony był do zarządzania przewlekłym konfliktem wewnątrz partii, którego nie był w stanie zneutralizować. Przegrane wybory stały się bezpośrednim powodem ustąpienia polityka z funkcji lidera Partii Pracy, do czego doszło ostatecznie w kwietniu 2020 roku wraz z wyborem jego następcy. Jeszcze w tym samym roku został on zawieszony, a następnie wykluczony z frakcji parlamentarnej Partii Pracy. W ten sposób stał się pierwszym byłym liderem ugrupowania, który został pozbawiony prawa uczestnictwa w pracach jego parlamentarnej reprezentacji. Próba usunięcia go z szeregów partii zakończyła się jednak niepowodzeniem²⁷.

VI

Jeremy Corbyn był kontrowersyjnym liderem Partii Pracy z kilku powodów. Nie bez znaczenia było to, że preferował konfrontacyjny styl przywództwa. Nie ukrywał, że jego celem jest zasadnicza przebudowa partii i nadanie jej zupełnie nowego kierunku, a będąc przekonanym, że wsparcie szeregowych członków i aktywistów pozwoli tego dokonać, nie uważał za konieczne szukania pola porozumienia z wewnątrzpartyjną opozycją. Inna sprawa, czy takie porozumienie było w ogóle możliwe. W każdym razie nie pomagała w tym postawa lidera, uważającego, że w procesie

²⁵ Zob. K. Proctor, *Leftwingers Ahead in Labour Candidate Selection Battles*, „The Guardian” 2019, 28 X, [online] <https://www.theguardian.com/politics/2019/oct/28/leftwingers-ahead-in-labour-candidate-selection-battles>, 23 V 2022.

²⁶ S. Piling, R. Cracknell, *UK Election Statistics: 1918-2021: A Century of Elections*, Commons Library Research Briefing, 18 VIII 2021, s. 16-17, [online] <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7529/>, 22 V 2022.

²⁷ W 1931 roku James Ramsay MacDonald został wydalony z partii, kiedy był jej liderem. Doszło do tego po tym, jak objął stanowisko szefa koalicyjnego rządu narodowego wbrew większości deputowanych Partii Pracy.

transformacji partii umiarkowani labourzyści stanowią przeszkodę, którą należy usunąć.

Problemem Corbyna był też jego publiczny wizerunek, którego nigdy nie udało mu się trwale zmienić. Przez ponad cztery lata, w trakcie których stał na czele Partii Pracy, tylko jeden raz, w połowie 2017 roku, tuż po wyborach parlamentarnych, pojedyncze badania opinii publicznej wskazywały go jako preferowanego kandydata na szefa rządu, przy czym nawet w tych sondażach, w których był pod tym względem oceniany wyżej od pozostałych liderów partyjnych, osiągał wyniki poniżej 40%²⁸. Z uwagi na to Corbyn był poważnym obciążeniem dla ugrupowania, któremu przewodził. Nie potrafił ostatecznie zerwać z wizerunkiem niebezpiecznego politycznego radykała, a sposób, w jaki kierował partią, i polityczny kierunek, jaki próbował jej nadać, wzmacniały – zaśluzienie lub nie – taki jego wizerunek w opinii publicznej.

Znamienny pod tym względem był skandal związany z oskarżeniami o propagowanie i tolerowanie antysemitów postaw i zachowań w szeregach Partii Pracy. Problem antysemityzmu miał bezpośredni związek z przejęciem kierownictwa w partii przez Corbyna i wzrostem wpływów partyjnej lewicy. Środowiska te od wielu lat wspierały palestyńską państwowość i zajmowały krytyczne stanowisko wobec polityki izraelskiej na terenach okupowanych oraz proizraelskiej postawy kolejnych brytyjskich rządów. Oskarżenia dotyczące wypowiedzi i zachowań o charakterze antysemitycznym dotknęły nie tylko bliskich współpracowników lidera, ale także jego samego.

Oskarżenia o niedostateczną determinację w zwalczaniu antysemityzmu w partii pogłębiły kryzys, w jakim pogrążało się przywództwo Corbyna po 2017 roku, i przyczyniły się do jego dezintegracji. Upokarzające dla partii stało się wszczęcie przez Komisję ds. Równości i Praw Człowieka (*Equality and Human Rights Commission*) w maju 2019 roku na podstawie ustawy o równości z 2010 roku (*Equality Act*)²⁹ dochodzenia w sprawie naruszenia przez pracowników partii oraz jej przedstawicieli przepisów ustawy w stosunku do osób narodowości żydowskiej, zarówno członków partii, jak i osób z nią związanych. Opublikowany w październiku 2020 roku raport Komisji potwierdził, że w Partii Pracy miały miejsce naruszające prawo zachowania o charakterze antysemitycznym oraz że kierownictwo partii w niedostatecznym stopniu reagowało na informacje o takich przypadkach oraz zgłaszane w tym zakresie skargi³⁰.

Wszystko to miało znaczenie i powinno być uwzględnione w analizie i ocenie przywództwa Jeremiego Corbyna. Jednak tym, co przesądziło o jego dysfunkcyjności, był trwały antagonizm pomiędzy liderem partii a jej frakcją parlamentarną. Tak otwarta wrogość ogromnej większości parlamentarnego zaplecza ugrupowania w stosunku do jego kierownictwa nie miała precedensu w historii Partii Pracy. Bezpośrednią

²⁸ Zob. np. Ch. Farand, *Jeremy Corbyn Overtakes Theresa May for First Time as Voters' Choice for Best Prime Minister, Poll Finds*, „The Independent” 2017, 22 VI, [online] <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/corbyn-theresa-may-poll-best-prime-minister-pm-latest-labour-conservatives-a7803911.html>, 23 V 2022.

²⁹ *Equality Act*, 2010, c. 15.

³⁰ *Investigation into Antisemitism in the Labour Party: Report October 2020*, [online] <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/investigation-into-antisemitism-in-the-labour-party.pdf>, 23 V 2022.

przyczyną powstania tej nieprawidłowości w strukturze kierowniczej partii była zmiana sposobu wyboru lidera, która znacząco osłabiając rolę parlamentarzystów w procesie, umożliwiła obsadzenie tej funkcji wbrew oczekiwaniom większości członków frakcji parlamentarnej.

Interesujące jest pytanie o powody tak nieprzejednanej wrogiej postawy większości labourzystowskich parlamentarzystów wobec lidera własnej partii, przy czym niełatwo na nie odpowiedzieć w sposób w pełni satysfakcjonujący. Niewątpliwie istniały wyraźne różnice ideowe pomiędzy Corbynem a większością deputowanych. Uwidoczniły się one choćby w kontekście dyskusji dotyczącej postawy, jaką powinna przyjąć Partia Pracy wobec brexitu, bez wątpienia najważniejszego zagadnienia politycznego w Wielkiej Brytanii po 2016 roku. W szerszym planie chodziło o kierunek politycznego rozwoju Partii Pracy w kolejnych latach w kontekście jej radykalnie lewicowego zwrotu. Nie można też całkowicie odrzucać argumentu, że pewną rolę odgrywały tu kwestie pryncypialne, w szczególności niejednoznaczna postawa kierownictwa partii wobec oskarżeń o tolerowanie antysemityzmu wewnątrz ugrupowania.

Postawa frakcji parlamentarnej jest też wyjaśniana względami czysto pragmatycznymi. W tym kontekście argumentuje się, że dążenie do usunięcia Corbyna ze stanowiska lidera partii było motywowane przede wszystkim przeświadczeniem, że stanowi on nadmierne obciążenie wyborcze, a partia pod jego przywództwem jest trwale niezdolna do odniesienia zwycięstwa w wyborach. Taki wniosek wynika z badań Andrew Scotta Crinesa, Davida Jefferya i Timothy'ego Heppella, którzy próbowali ustalić, czy stosunek parlamentarzystów Partii Pracy do przywództwa Corbyna można powiązać z określonymi cechami demograficznymi, a także postawami politycznymi i ideowymi deputowanych. Przeprowadzona analiza wykazała, że ci, którzy w 2016 roku głosowali za wyrażeniem dla lidera wotum nieufności, prezentowali szerokie spektrum cech demograficznych, a także poglądów politycznych, ale nie pozwala to na wytłumaczenie ich postawy poprzez odwołanie się do takich przesłanek. Cytowani badacze doszli do wniosku, że opozycja wobec lidera w szeregach frakcji parlamentarnej wynikała z przeświadczenia o konieczności naprawy błędu popełnionego przez członków partii, którzy doprowadzili do wyboru Jeremy'ego Corbyna. Ich postawa miała być zatem motywowana pragmatycznym przeświadczeniem, że pod kierownictwem tego lidera Partia Pracy nie jest zdolna do odniesienia wyborczego zwycięstwa³¹.

W zupełnie innym kierunku podąża rozumowanie tych, którzy skłonni są doszukiwać się w zachowaniu parlamentarzystów ukrytych motywacji. Wskazuje się więc na przykład, że głównym czynnikiem determinującym ich postawę wobec lidera było dążenie do obrony własnej pozycji społecznej i wpływów w organizacji partyjnej, zapewnianych przez przynależność do partyjnego establishmentu, a zagrożonych – zgodnie z tym rozumowaniem – przez stojący za Corbynem oddolny ruch szeregowych członków i sympatyków. Wedle takiej argumentacji ów oddolny ruch bezpośrednio zagrażał

³¹ A.S. Crines, D. Jeffery, T. Heppell, *The British Labour Party and Leadership Election Mandate(s) of Jeremy Corbyn: Patterns of Opinion and Opposition within the Parliamentary Labour Party*, „Journal of Elections, Public Opinion and Parties” 2018, vol. 28, nr 3.

pozycji społecznej i statusowi materialnemu deputowanych, powiązanych z nimi pracowników partyjnego aparatu oraz działaczy partyjnych nie tylko na szczeblu centralnym, ale i lokalnym. W takim świetle spór pomiędzy liderem partii a jej frakcją parlamentarną jawi się jako w gruncie rzeczy konflikt klasowy. *Warto pamiętać* – pisze w tym kontekście Jeremy Gilbert – że większość labourzystowskich parlamentarzystów, etatowych pracowników partii oraz radnych sytuuje się w jednej trzeciej najbardziej zamożnych mieszkańców Zjednoczonego Królestwa. Nie należą więc oni do tych grup społecznych, które najbardziej zyskałyby na radykalnej zmianie priorytetów polityki rządu Zjednoczonego Królestwa, ani do tych, które najwięcej straciły przez czterdzieści lat uporczywej neoliberalnej hegemonii³².

Przywództwo Jeremy'ego Corbyna w Partii Pracy miało wyjątkowy charakter właśnie ze względu na ową dysfunkcyjną relację pomiędzy nim jako liderem partii a jej parlamentarnym zapleczem. Bez względu na przyczyny, które doprowadziły do ukształtowania się takiej relacji, to wadliwe ukształtowanie struktury kierowniczej w partii musiało zostać wyeliminowane, ponieważ było destrukcyjne i uniemożliwiało prawidłowe funkcjonowanie ugrupowania. Historia Partii Pracy w latach 2015-2020 pokazuje, że lider i skonfliktowany z nim partyjny establishment dominujący we frakcji parlamentarnej próbowali tę dysfunkcjonalność zlikwidować – jednak bezskutecznie. Sytuacja mogła ulec zmianie tylko przez zmianę lidera lub doprowadzenie do istotnych zmian w składzie frakcji parlamentarnej.

BIBLIOGRAFIA

- Asthana A., Syal R., Elgot J., *Labour MPs Prepare for Leadership Contest after Corbyn Loses Confidence Vote*, „The Guardian” 2016, 28 VI, [online] <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/28/jeremy-corbyn-loses-labour-mps-confidence-vote>.
- Bale T., *Five Year Mission. The Labour Party under Ed Miliband*, Oxford 2015.
- Barker A., *Miliband Declares New Labour Dead*, „Financial Times” 2010, 26 VI, [online] <https://www.ft.com/content/e9c342ac-c954-11df-b3d6-00144feab49a>.
- Clark A., *Political Parties in the UK*, Basingstoke 2012.
- Collins R., *The Collins Review into Labour Party Reform*, s. 8, [online] https://b3cdn.net/labouruk/a84a677f479406989c_pom6b5w60.pdf.
- Crewe I., King A., *The Birth, Life and Death of the Social Democratic Party*, Oxford 1997.
- Crines A.S., Jeffery D., Heppell T., *The British Labour Party and Leadership Election Mandate(s) of Jeremy Corbyn: Patterns of Opinion and Opposition within the Parliamentary Labour Party*, „Journal of Elections, Public Opinion and Parties” 2018, vol. 28, nr 3, s. 361-379.
- Dolinsky A.O., *What Determines Parties' Choice of Incumbent-Renomination Methods? The Case of the UK Labour Party, 1979-2019*, „Representation. Journal of Representative Democracy” 2021, vol. 57, nr 4, s. 1-17.

³² J. Gilbert, *Why Wouldn't They Be Reconciled? Corbyn's Leadership and the Recalcitrance of the Parliamentary Labour Party*, „Political Quarterly” 2021, vol. 92, nr 2, s. 208.

- Farand Ch., *Jeremy Corbyn Overtakes Theresa May for First Time as Voters' Choice for Best Prime Minister, Poll Finds*, „The Independent” 2017, 22 VI, [online] <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/corbyn-theresa-may-poll-best-prime-minister-pm-latest-labour-conservatives-a7803911.html>.
- For the Many, not the Few. The Labour Party Manifesto 2017*, [online] <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2017/10/labour-manifesto-2017.pdf>.
- Gilbert J., *Why Wouldn't They Be Reconciled? Corbyn's Leadership and the Recalcitrance of the Parliamentary Labour Party*, „Political Quarterly” 2021, vol. 92, nr 2, s. 202-210.
- Investigation into Antisemitism in the Labour Party: Report October 2020*, [online] <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/investigation-into-antisemitism-in-the-labour-party.pdf>.
- Jackson B., *The Politics of the Labour Manifesto*, „Political Quarterly” 2017, vol. 88, nr 3, s. 343-344.
- Labour Leadership: Corbyn Appeals for Unity After Re-Election*, „BBC News” 2016, 24 IX, [online] <https://www.bbc.com/news/uk-politics-37461219>.
- Labour Party Rule Book 2018*, Ch. 5 Cl. IV. p. 5, [online] <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2018/04/2018-RULE-BOOK.pdf>.
- Labour Party Rule Book 2019*, Ch. 5 Cl. IV. p. 5, [online] <https://labour.org.uk/wp-content/uploads/2019/04/Rule-Book-2019.pdf>.
- Mason R., Asthana A., *Labour Crisis: How the Coup against Jeremy Corbyn Gathered Pace*, „The Guardian” 2016, 26 VI, [online] <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/28/jeremy-corbyn-loses-labour-mps-confidence-vote>.
- Mellon J., Evans G., Fieldhouse E., Green J., Prosser Ch., *Brexit or Corbyn? Campaign and Inter-Election Vote Switching in the 2017 UK General Election*, „Parliamentary Affairs” 2018, vol. 71, nr 4, s. 719-737, <https://doi.org/10.1093/pa/gsy001>.
- Stark L.P., *Choosing a Leader. Party Leadership Contests in Britain from Macmillan to Blair*, London 1996.
- Pemberton H., Wickham-Jones M., *Brothers All? The Operation of the Electoral College in the 2010 Labour Leadership Contest*, „Parliamentary Affairs” 2013, vol. 66, nr 4, s. 708-731, <https://doi.org/10.1093/pa/gss012>.
- Piling S., Cracknell R., *UK Election Statistics: 1918-2021: A Century of Elections*, Commons Library Research Briefing, 18 VIII 2021, [online] <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7529/>.
- Proctor K., *Leftwingers Ahead in Labour Candidate Selection Battles*, „The Guardian” 2019, 28 X, [online] <https://www.theguardian.com/politics/2019/oct/28/leftwingers-ahead-in-labour-candidate-selection-battles>.
- Quinn T., *The British Labour Party's Leadership Election of 2015*, „British Journal of Politics and International Relations” 2016, vol. 18, nr 4, s. 759-778, <https://doi.org/10.1177/1369148116664268>.
- Quinn T., *From the Wembley Conference to the „McDonnell Amendment”: Labour's Leadership Nomination Rules*, „Political Quarterly” 2018, vol. 89, nr 3, s. 474-481, <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12489>.

- Quinn T., *Labour Deselection and Reselection Rules Explained*, „The Conversation” 2018, 12 IX, [online] <https://theconversation.com/labour-deselection-and-reselection-rules-explained-102938>.
- Westerman B., *The Inner Workings of British Political Parties: The Interaction of Organizational Structures and Their Impact on Political Behaviours*, [online] <https://consoc.org.uk/wp-content/uploads/2020/01/Westerman-The-Inner-Workings-of-British-Political-Parties.pdf>.